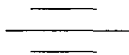

A kötet igen gazdag jegyzéket közöl az ide vonatkozó magyar szakirodalomból, ez segíti az olvasót a téma további tanulmányozására.

A kiváló, tüzetes gyakorlati kézikönyv mindenkinek ajánlható, aki az egységes, művelt magyar köznyelvi hangzó beszéd elsajátítására, alkalmazására törekszik, illetve erre nevelési tanítványait. A fejezetekben megjelenő gyakorlati anyag elemzéseinek alapos részletessége egyéni gyakorlásra is alkalmassá teszi a kötetet.

A kitűnő és hasznos kötet gyakorlati értékét tovább növelné, ha következő kiadásai hangzó (CD-) mellékletet is tartalmazhatnának.

KOVÁTSNÉ DR. NÉMETH MÁRIA
NYME Neveléstudományi Intézet igazgatója
A Környezetpedagógiai Doktori Program vezetője
Győr

Réthy Endréné: Tanári teljesítmény-visszajelzés hatása a tanulók személyiségére.

Comenius Oktató és Kiadó Kft. – Pécs, 2011. 304 oldal

Réthy Endréné most megjelent könyvében több mint három évtizedes tudományos kutatómunkájának teoretikus és empirikus eredményeinek, valamint a széles körű nemzetközi és hazai interdiszciplináris szakirodalomra épülő, eddig még nem publikált, újabb kutatási eredmények összegzéséeként a pedagógia legjellemzőbb, legfontosabb problémakörét elemzi, értékeli. Ténymegállapításaival perdöntő bizonyítékkal szolgál arról, hogy a gyermekekről alkotott s időről időre „változó kép, felfogás, hit, meggyőződés, mentalitás legmarkánsabban a gyermek, a tanuló teljesítményének visszajelzésében fejeződik ki”. Ezek a közvetlen és tágabb környezetből, szülőktől és tanároktól érkező visszajelzések alakítják a gyermek tanuláshoz való viszonyát, motiváltságát, önértékelését, befolyásolják a tanulás minőségét.

A teljesítmény-visszajelzést jelentősen befolyásolja az adott társadalom, mely „az iskolában a gazdaság továbbfejlődésének motorját látja”, melynek feltétele, hogy az iskolában minőségi munka folyjon. A ma társadalmának elvárása szoros összefüggésben van a neveléstudomány által kutatott és megfogalmazott érték közvetítéssel, az önszabályozó tanulás kialakításának igényével.

Maga az értékelés kutatása néhány évtizedes múltra tekint vissza. Mindennek ellenére a pedagógusok gyakorlatában továbbra is a legtöbb gondot az értékelés sokoldalú megvalósítása jelenti, a pedagógusok tevékenysége a teljesítmény-visszajelzésben inkább ösztönös, mint tudatos, és kevésbé hatékony.

A pedagógusok felkészítéséhez hiánypótló mű Réthy Endréné munkája, mely mindazokkal a problémákkal szembesíti a nevelés-oktatás irányítására és megvalósítására vállalkozókat, melyek napjaink pluralista társadalmának összetettségéből, illetve az információáradat kezelhetetlenségének vagy másképpen az értékes, a helyes, a célok és feladatok megfelelő meghatározásának bizonytalanságából fakadnak!

Mi az elsődleges oka a bizonytalanságnak? A gyakorló pedagógus objektív és szubjektív okok miatt nem képes válogatni a bő elméleti (teoretikus) és gyakorlati munkát elősegítendő

rendkívül gazdag tankönyvekből. Az objektív ok egyrészt a bő kínálat, amiből nem a pedagógus választ, hanem az „iskola”, másrészt a pedagógus-továbbképzéseket nem a pedagógiai szakemberek, szaktekintélyek vezetik; akkreditálásukat pedig a „pénz és a kapcsolati tőke” végzi. A szubjektív ok pedig, hogy a pedagógus viszonylag keveset olvas, s a fenti okok következtében nincsenek összegző, elemző továbbképzések, melyeken eleve rendszereket láttatnának, illetve viták, megbeszélések után biztos *pedagógiai* támpontok alapján eligazodást nyerne a pedagógus. Az effajta továbbképzéseknek több mint évszázados múltja van, ahol a pedagógiai kultúra és a gyermek állt a középpontban.

Réthy Endréné könyve olyan összegző munka, amely alapvető eligazodást nyújt, hogy milyen hatást gyakorol a teljesítmény-visszajelzés, az értékelés formája, módja a tanulók tanuláshoz való viszonyára, önértékelésére; milyen új kompatibilis formáira van szükség az önszabályozó tanulás elérése céljából; az empirikus vizsgálatokkal feltárt jelenlegi gyakorlatról; s figyelmeztet valamennyiünket arra a problémamegoldásra, hogy az új (15 éves) tudományos eredmények még mindig nem ismertek a pedagógiai gyakorlatban.

Igen tanulságos – a többi mellett – az első fejezet záró alegysége, mely az „Örökölt problémák és új gondok az értékelés területén” cím alatt fogalmazza meg a XX. század második felének kísérleteit, a hazai és nemzetközi kutatások eredményeit. *A konklúzió valós: az értékelési rendszer mindenkor szerves része a nevelési-oktatási folyamatot meghatározó kritériumoknak.* A pedagógiai kultúra pedig döntően befolyásolja annak minőségét, amelynek összefüggéseit a II. fejezetben tárgyalja a szerző.

Az értékelést meghatározó momentum az érték. Réthy Endréné szemléletesen teszi egyértelművé a nevelés, a pedagógia azon lényeges tételét, miszerint *az ember az erkölcsi értékek hordozójaként* lesz személyiséggé. Ezért egyáltalán nem mindegy, hogy az adott társadalomban „mit tartanak kívánatosnak, fontosnak, követendőnek.”

A mai magyar társadalom értékrendje nem egységes, az értékek területén több évtizede zavar, torzulás, válság mutatkozik. Komoly motivációs zavarhoz vezethet, hogy „a többség nem munkára motivált, a munkát csupán a szabadidő eltöltéséhez szükséges javak megszerzési eszközeként tekinti.” (39.o.)

Hogyan lehet makro-, intézményi és mikroszinten (osztálytermi) folyó teljesítmény-visszajelzést, értékelést felelősségteljesen megoldani?

A kulcs továbbra is az iskola megnövekedett szerepében, a pedagógus következetes pedagógiai munkájában rejlik. Ez feltételezi a teljesítmény-visszajelzés, értékelés funkcióinak és funkciózavarainak alapos ismeretét. Az értékelés funkciói – megerősítés, kontrollálás, visszacsatolás, motiválás, informálás, orientálás, szabályozás, korrigálás, diagnosztizálás, prognosztizálás, fejlesztés, szelektálás – a didaktikai céloktól és feladatoktól függően befolyásolják az oktatás minőségét. A teljesítmény-visszajelzéssel a tanár mintát nyújt a tanulóknak a hogyan továbbra, az önszabályozás kiépülésére, az esetleges hibák kijavítására, a további tanulási lépések tervezésére.

Az értékelés ellentmondásossága abban rejlik, hogy az értékelés sokféle funkciója gyermekcentrikus, alapos didaktikai felkészültséggel rendelkező, azt megvalósítani tudó pedagógust feltételez a tananyagcentrikus, módszertani kultúrával kevésbé felvértezett tanárral szemben. Maximálisan egyet kell értenünk a szerző azon ténymegállapításával, hogy „az értékelés problémaköre nem vizsgálható hatékonyan önmagában, hiszen összefügg minden iskolát érintő további konceptuális kérdéssel”. (52. o.)

Alapvetően számolnunk kell a ténnyel, hogy a tanulók tanulási motivációjára, önértékelésére, önszabályozására eltérően hatnak a különböző tanári visszajelzések. A szerző sokoldalúan mutatja be a tanári teljesítmény-visszajelzések, értékelések különbözőségeit, azok erősségeit, illetve gyengeségeit.

A kiváló összegzésből kiemelem, hogy a jutalmazás-büntetés, a dicséret és elmarasztalás szükséges mértéke elengedhetetlen a személyiségformálásban; továbbá igazán hatékonyak

csak a fejlesztő hatása, a kompetencia orientációjú (önszabályozást elősegítő), individuális vagyis személyreszóló teljesítmény-visszajelzést tekinthetjük.

Az új társadalmi-gazdasági kihívások – globalizáció, az oktatás mint gazdasági befektetés, gyors technológiai fejlődés – új feladatokat jelentenek a pedagógiában. A tanulási motiváció értelmezésében a XX. század végén következett be a paradigmaváltás. Lényeges felismerés, hogy nem lehet mereven elkülöníteni a személyiségen belül a kognitív és nem kognitív tényezőket, miközben a kogníciónak nincs motivációs hatása, de a motiváció visszahat a kognícióra.

Újra felértékelődnek a motivációkutatásokban a pedagógia tudósai által száz éve preferált akarati tényezők és az erőfeszítés szerepe a tanulásban az eredményességért, illetve a tudás megszerzéséért.

A legújabb kutatási eredmények a tanulási motivációt az önszabályozó folyamatok részének tekintik, amennyiben a tanuló aktív irányítója saját motiválási feladatainak. Ennek első kimunkálója hazánkban maga a szerző, Réthy Endréné. Az önszabályozó tanulás kutatása alig több mint egy évtizedre tekint vissza. Kialakulásának feltétele a tanulni tudás, a tanulási motiváció, a kognitív és motivációs stratégia, illetve a kognitív és motivációs stratégia kiépülése. (79.o.) Az önszabályozás fejlődésének négy szintje – észlelés, utánzás, önkontroll, önszabályozás – egyúttal alapja a személyiség fejlesztésének.

Az önszabályozó tanulás elméletének megjelenésével másként gondolkodunk a tanulói énkép és az iskolai teljesítmény kapcsolat-összefüggéséről. Az új gondolkodás hatékonyabb pedagógiai gyakorlatot kíván. Az ezredforduló új gyakorlati próbálkozásai sokszínűek: ahol jó az iskolai oktatás helyzete (Franciaország, Németország, Japán, Dél-Korea, Svédország, Finnország), ott nagy hangsúlyt helyeznek a tanulásban elért eredményekre; tanulók, szülők, tanárok azonosultak a magas elvárásokkal; másutt kormányzati javaslatok születtek a tanuló előrehaladását dokumentáló nyilvántartások vezetésére (Anglia, Dánia); továbbá javítják a tanulás feltételeit például segítő asszisztensek alkalmazásával.

Az értékelés megújulását indukálják az új oktatási eljárásokhoz kapcsolódó új teljesítmény-visszajelzési stratégiák, mint a művészeti tanulói produkció értékelése, az esettanulmány oktatási alkalmazása, a projektoktatás, az integratív inkluzív nevelést megvalósító iskolák filozófiája. Ez utóbbi kihívás alapján fogalmazza meg a szerző, hogy az integráció alapelve: az iskola mindenkié! „Ebből következik a feladat, egy gyermekközpontú, humánus, demokratikus, szolidáris, kommunikatív, életszerű, kooperatív, felelős iskola megteremtése.” (104.o.)

A szükséges szemléletváltás valóban paradigmaváltást tételez fel, amelynek alapja egy reális, de nagyon munkaigényes értékelési forma, ahol a tanulási folyamat leírása kerül a középpontba. Vagyis a teljesítmény-visszajelzés a tanítási-tanulási folyamat egészében, annak minden mozzanatában meg kell, hogy valósuljon. A pozitívumokra való támaszkodás, az elért eredmények folyamatos individuális megerősítése, a hiányosságok kijavításának lehetősége, korrekciója képezi az egyéni fejlesztési terv, az individuális értékelés folyamatának alapját. Ennek feltételeit kiválóan összegzi a szerző több mint 40 kritériumban, melyből az alábbiakat emelem ki: döntő a fejlesztő, kompetencia orientált teljesítmény-visszajelzés bevezetése; az iskola határozott szerepvállalása a modell, a minta közvetítésében az önellenőrzéshez, önértékeléshez; motivációs támasz nyújtása a teljesítmény-visszajelzésben.

Könyvében a szerző a fenti komplex problémakör kutatási eredményeit prezentálja „A tanulói teljesítmény visszajelzése, a tanulási motiváció, tanulói önértékelés és önszabályozás empirikus vizsgálata” című fejezetben.

Az empirikus vizsgálat célja a tanulók számára nyújtott teljesítmény-visszajelzés terén a megváltozott igényeknek és követelményeknek megfelelő minőségi változás elősegítése, s ezáltal az önszabályozó tanulás kialakításának hatékonyabbá tétele érdekében a jelen pedagógiai gyakorlat elemzése.

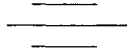
A szerző vizsgálta elsőként:

- az önszabályozó tanulás kialakítására irányuló tanári tevékenységet;
- a tanárok gyermekismeretét a tanulási motivációhoz kapcsolódóan;
- a tanulók tanulási motívumaival kapcsolatos saját „hangját”;
- a tanárok gyermekismerete kapcsán elemezte a tanulási teljesítmény mögöttes okainak tanári megítélését kudarc és siker esetén;
- a tanulók önszabályozási szintjét önértékelésük tükrében;
- a tanulói önértékelés alakulását a tanárok, osztálytársak, szülők visszajelzései hatására.

A vizsgálatnak része a tanár szakos egyetemisták önszabályozó tanulása, valamint egy természetes pedagógiai szituációban végzett megfigyeléssel egy egyetemi hallgató esemény-aktivitásának rögzítése.

A vizsgálat önmagában hatalmas vállalkozás, 10 év elméleti és gyakorlati tevékenységének az eredménye. A vizsgálat lépései, témái, eszköztára, kiértékelése egyedülálló; maguk a vizsgálat tárgykörei, leírásuk jelentősen gazdagítják a pedagógiai kultúrát.

Az értékelés új kutatási eredményei elősegítik a pedagógiai elmélet és gyakorlat megújulását. Az értékelés tartalma, eredményei hiánypótlóak mind a felső-, mind pedig a közoktatásban.

DR. GRÓZ ANDREA

Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kar

Neveléstudományi Intézet, Pedagógia Intézeti Tanszék

Győr

**Bass László (szerk.): Amit tudunk és amit nem...
... az értelmi fogyatékos emberek helyzetéről Magyarországon
Kézenfogva Alapítvány, Budapest, 2008. 256 oldal**

A könyv szakmai lektora, Lányiné dr. Engelmayer Ágnes „Bevezető”-jében a munka fontosságáról, hiánypótló voltáról ekképpen fogalmaz: „*Nem készült még mind ez ideig Magyarországon olyan átfogó tudományos igényű felmérő munka, amely az értelmi fogyatékos gyermekek és felnőttek élethelyzetét sokoldalúan bemutatta volna.*” (7.)

A kutatás a Kézenfogva Alapítvány kezdeményezésére s közreműködésével valósult meg. Mintegy három évtized vizsgálati mintáit – a szakértői és rehabilitációs bizottságok adatbázisára támaszkodva – veszi számba mindazokat, akik középsúlyos és súlyos értelmi fogyatékoság tekintetében diagnózist kaptak. Magának a kutatásnak a lefolytatása, illetve az eredmények közzététele abban a vonatkozásban is eltér az eredmények szokványos közzétételétől, hogy a 721 gyermek és felnőtt, illetve az őket ellátó család vizsgálata a nem, az életkor, a településszerkezet tekintetében egy olyan részletes kérdőíves vizsgálattal történt, amelynek során szakmai kompetenciával rendelkező kérdezők „*értelmezésében és javításával került a kérdőív megválaszolásra*”.

A munka áttanulmányozásával egy jól körülhatárolt képet kaphatunk az értelmi fogyatékos gyermekek, felnőttek életkörülményeiről a mai Magyarországon. Lányiné dr. Engelmayer Ágnes megjegyezte többek között azt a fontos összefüggést is, noha „*elindultak az életminőséget javító kezdeményezések... a civil szervezetek és a szülők hathatós közreműködésével...*” (8.),